

## Tolstoin oppi ja teosofia

Pekka Ervastian esitelmä 4/12 1910

Leo Tolstoin kuoltua olemme nyt saaneet nähdä, mitä ihmiset sydämessään ovat hänestä ajatelleet. Me olemme nähneet, kuinka he ovat kunnioittaneet ja rakastaneet tuota Jasnaja Poljanan vanhusta, vaikka hänen eläessään moni saattoikin häntä moittia hänen maailmankatsomuksensa takia. Nyt on huomattu, ettei häntä ole rakastettu ja kunnioitettu ainoastaan sentähden, että hän oli suuri kirjailija, vaan etupäässä sentähden, että hän – niin kuin muuankin kirjailija äsken lausui – oli, ei ainoastaan suuren Venäjän valtakunnan, vaan koko ihmiskunnan omanatuntona; niin syvästi hän osasi katsoa elämää, niin syvään hän oli tunkeutunut ihmissielun salaisuuksiin, ihmissydämen salakammioihin. Hänen suuruutensa oli siinä, että hän oli rehellinen ja sanoi totuuden suoraan. Hän ei mitään salannut, ei itseltään eikä muilta veljiltään, ei peittänyt, mitä hän huomasi sydämensä sopukoissa ja mitä hän huomasi toisten sydämessä liikkuvan. Sentähden ihmiset ovat häntä kunnioittaneet ja rakastaneet, ja se tuli ilmi hänen kuoltuaan. Ei ainoastaan rikkaat ja ylhäiset vaan myös köyhät ja yksinkertaiset – kaikki ihmiset, jotka olivat oppineet hänet tuntemaan – häntä rakastivat. Leo Tolstoi oli todella aivan kuin nykyisten ihmisten omatunto.

Meidän tarkoituksemme näissä luennoissa ei ole arvostella Tolstoita kirjailijana tai runoilijana – se jätettäköön toisille asiantuntijoille – vaan tarkoituksemme on ainoastaan luoda silmäys hänen oppiinsa ja maailmankatsomukseensa. Eikä tämä ole oikeastaan „ainoastaan“, sillä hänestä itsestäänkin oli tärkeitä, ei hänen kirjallinen kykynsä ja maineensa, vaan se, että hän oli nähnyt totuuden ja sanoi

totuuden. Tarkoituksemme on katsella, mitä me teosofian valossa voimme Tolstoilta oppia, ja missä suhteessa hänen oppinsa käy yhteen teosofisen maailmankatsomuksen kanssa.

Se kysymys, josta Leo Tolstoi on lausunut kaikkein terävimmät arvostelut, on epäilemättä yhteiskunnallinen kysymys. Hän on paljastanut koko meidän nykyisen elämämme, kaikki meidän nykyiset tapamme, hän on kertonut niistä suoraan, hän on kuvaillut meille, kuinka onttoa ja tyhjää suurimmaksi osaksi se elämä on, jota me vietämme. Hän on paljastanut meille, minkälaiset meidän yhteiskuntamme ovat, ja hän on tehnyt tästä kysymyksestä – ei ainoastaan ulkonaista, teoreettista eli tietopuolista kysymystä, jonka voimme lykätä syrjään tai jättää harkittavaksi siksi, kunnes meillä on aikaa – vaan jokaiselle ihmiselle yksityisen ja yksilökohtaisen kysymyksen, joka hänen on ratkaiseminen, jos hän tahtoo olla onnellinen, niin, jos hän tahtoo olla ihminen.

Mitä sitten Leo Tolstoi on sanonut meidän yhteiskunnistamme? Se on meille jokaiselle tuttua, mikäli olemme lukeneet hänen kirjoituksiansa ja kirjojansa. Ja jos me lyhyesti toistaisimme, minkä arvostelun hän on yhteiskunnistamme lausunut, voisimme sanoa, että hän ennen kaikkea on kääntänyt huomiomme samaan merkilliseen tosiasiaan kuin työväenliike ja koko nykyaikainen heräämys yleensä, nimittäin siihen, että on olemassa ylellisyyttä ja kurjuutta vierekkäin, että toinen ihminen saattaa kärsiä nälkää ja toinen ei tiedä, mitä hän rahoillaan tekisi. Ja kun silloin vastataan: „kulttuuri vaatii tätä kaikkea“, niin Tolstoi sanoo: „Mikä kulttuuri?“ Onko se kulttuuria, joka tulee kaikkien ihmisten osaksi? Ei suinkaan, sillä koko teidän sivistyksenne ja kulttuurinne koituu ainoastaan noiden parempiosaisten hyväksi. Ne, jotka elävät kurjuudessa ja köyhyydessä, taikka kaukana maaseudulla, eivät voi tulla osallisiksi teidän kulttuuristanne. Heille lankeaa ainoastaan murut siitä. Kaupungeissa teillä on kaikki nuo ihmeelliset sivistyskeinot,

taidekokoelmat, kirjastot, luennot, teatterit ja huvitukset, kaupungeissa yksin. Ja kaupungeissa asuu ainoastaan pieni osa ihmiskunnasta. Siis vain ne, jotka kaupunkeihin tulvaavat, saavat kulttuurista nauttia, eivätkä edes heistäkään kaikki, sillä kaupunkien asukkaista on suuri osa ryysyköyhälistöä, joka ei ole tilaisuudessa ottamaan osaa kulttuurielämään. Muutamien etuoikeutettujen osaksi jää koko teidän sivistyksenne!“

Näin on Tolstoi sanonut, ja hän on lisännyt: „Te keuhutte yhteiskuntienne hyvää järjestystä. No niin, katsokaa, minkälaiset ovat olot viralliselta, järjestyksen kannalta katsottuina. Te olette järjestäneet „oikeudenkäytön“, te vedätte toisianne oikeuden eteen, te tuomitsette toisianne, te vangitsette toisianne. Millä oikeudella kukaan teistä on tuomari? Kuka on hänet tehnyt toisten ihmisten tuomariksi?“

Kysykää niiltä, jotka istuvat tuomareina ja syyttäjinä ja rankaisevat toisia, ovatko ne ilman syntiä, että voisivat toisia tuomita, niin heidän täytyy vastata: me olojen pakosta istumme täällä. Jos he tutkivat sydäntään, täytyy heidän myöntää, ettei Jumala ole asettanut heitä tuomareiksi, sillä huonoiksi he tuntevat itsensä, viheliäisiksi ja rikkirevityiksi, jopa usein huonommiksi kuin ne, joita tuomitsevat. Ja katsokaa, sanoo Tolstoi, „pappejanne ja opettajianne, niitä, jotka ovat asetetut teitä siveellisesti johtamaan, katsokaa, minkälaisia he ovat, mitä he opettavat! Valheita he opettavat, nenästä he vetävät toisia, pimeyteen he houkuttelevat, väärin he lapsia kasvattavat. Ylpeyttä ja tietämättömyyttä ylläpidetään ihmiskunnassa juuri oppilaitosten, kirkkojen ja yliopistojen avulla. Teidän pappinne ja opettajanne ovat palkattuja ihmisiä, jotka levittävät tietämättömyyttä. Eivät he levitä tietoa Jumalasta, eivät he tiedä, mitä Jumala on, eivät osaa elää, niin kuin jumalallisen ihmisen tulee elää, vaan vaeltavat pimeydessä, samanlaisessa kuin te kaikki. Sokeat taluttavat sokeita! Ja katsokaa virkamiehiänne ylipäänsä. Te sanotte, että he puuhaavat yhteistä parasta, että he ovat välttämättömiä

olemassa, ettei muuten olisi mitään järjestystä, sillä ihmiset olisivat yhtämittaa toistensa kimpussa, yhtämittaa tappelussa ja riidassa. Niinkö? Mutta ajattelevatko sitten virkamiehene muuta kuin omaa etuaan? Kansaa ja kansan parastako he ajattelevat, ihmiskunnan hyväksikö he työskentelevät? Mutta kuinka se olisi mahdollistakaan? Jokainen katsoo omaa etuaan, kaikki ovat yksityisiä ihmisiä, yksilöitä, joilla on omat persoonalliset harrastuksensa elämässä. Te olette vain järjestäneet olosuhteenne niin, että asetatte toisen valtaan ja mahtavuuteen, toisen käskyläiseksi ja alhaiseksi. Nekin, jotka ovat vallassa ja mahtavuudessa, ajattelevat vain persoonallista onnea ja etua, pyrkivät rikkauteen ja valtaan, pyrkivät yhä suurempaan onneen ulkonaisesti. Ei niitä ole, jotka toisten parasta puuhailisivat. Ja minkätähden nämä muutamat sitten pysyvät vallassa, minkä tähden te annatte heidän käskää teitä? Sentähden, että heillä on takanaan sotajoukkoja, joita te pelkäätte, että he voivat kääntää tykkiensä suut teitä vastaan ja ampua teidät kuoliaiksi. Näin he voivat tehdä, ja sentähden ovat teidän valtionne teidän olonne ja yhteiskuntanne vääryyttä, valhetta, onnettomuutta ja kärsimystä täynnä.“

Tällaisen kuvan antaa meille kaikissa kirjoituksissaan Leo Tolstoi, eikä hän sitä esitä teoreettisesti, ei tuollaisena yleisenä asiana ainoastaan, vaan hän antaa sen näkyä elävänä todellisuutena, kuvaillessaan kertomuksissaan ihmisten yksityistä elämää; kuinka kaikki ihmiset, jotka tässä yhteiskunnassa elävät – sitä enemmän kuta korkeammalla he ovat yhteiskunta-asteikossa – ovat raadeltuja sisässään, kuinka epätoivoisesti he etsivät rauhaa ja onnea, ja vaikkapa unohdusta sieluilleen. Hän tekee yhteiskunnallisesta kysymyksestä yksilöllisen ja asettaa sen jokaisen ihmisen eteen: kuinka sinä ratkaisit käytännöllisen, jokapäiväisen elämän kysymyksen?

Moni välttää, että Tolstoin antama kuva on liian räikeä, että se on liioiteltu, etteivät olot ole semmoisia eivätkä

ihmisetkään. Ei yhteiskunnissamme harjoiteta ainoastaan vääryyttä, ei rikkaus aina ole ansiotonta eikä köyhyys syytöntä, eivät virkamiehet yksinomaan ajattele omaa etuaan, eivät koulut ja yliopistot ole tietämättömyyden levittäjiä jne. jne. – Tolstoin kuvaus on liian venäläinen sopiakseen yleismaailmalliseksi, Tolstoi iskee harhaan.

No niin, tämä väite pitää paikkansa, kun arvostelemme elämää ulkoa päin. Objektiivisesti katsoen Tolstoin kuvaus on liioiteltu, mutta sen tarkoituksena ei olekaan olla mikään objektiivisesti pätevä kuvaus ymmärryksen kannalta katsoen. Sen näkökohta on syvempi. Se arvostelee asioita „puhtaan järjen“, toisin sanoen ihmisrakkauden kannalta. Se on psykologinen ja subjektiivinen kuvaus, sentähden, kaikki eivät voi myöntää sitä todeksi. Ainoastaan ne myöntävät, jotka näkevät niinkuin Tolstoi.

Ja me tiedämme, että ne ihmiset, joissa on herännyt tämä näkeminen, jotka ovat läpikäyneet sen herämyksen, josta Tolstoi alati puhuu, he ovat huomanneet, että me kaikki oikeastaan olemme veljiä; että me elämme vihassa, epäluulossa ja vääryydessä, sensijaan että rakkauden pitäisi vallita meidän elämässämme. Me tiedämme myös, että kun ihmiset läpikäyvät tämän kokemuksen, silloin todella he joutuvat ristiriitaan. Jos sellainen ihminen esim. on tekemisissä vankien kanssa, hän huomaa olevansa huonompi kuin ne, joita hänen on käsketty vartioimaan tai tuomitsemaan. „Tuo rikollinen on itse asiassa puhtaampi ja rehellisempi kuin minä, joka istun häntä tuomitsemassa, sillä vaikka en ole tehnyt semmoista kuin hän, niin olen ajatellut pahaa, olen tahtonut pahaa, olen tuntenut pahaa. Ja niin kauan kuin ajattelen ja voin tuntea pahaa, en ole puhdas. Olisin puhtaampi, jos olisin rehellinen kuin tuo rikoksentekijä, jos tekisin jotakin pahaa ja joutuisin kiinni. Nyt olen saastainen, nyt en ole täydellinen, en elä niin kuin veli, en ole hyvä ihminen.“ Ihminen, jossa omatunto on herännyt, jossa rakkaus on herännyt, hänessä on myös tuska herännyt. Tuska

raatelee häntä sisäisesti, hän tuntee elävänsä vaiheessa. Hän tuntee ja näkee, että koko hänen elämänsä on valhetta ja vääryyttä, hän tahtoisii siitä pois; ja semmoiselle ihmiselle Tolstoin kuvaus on pätevä ja totuudenmukainen.

Nyt me tiedämme, että samalla kuin Leo Tolstoi on paljastanut heränneille ja ymmärtäville tämän totuuden, samalla hän on myös parhaimman ymmärryksensä, parhaimman kokemuksensa mukaan koettanut näyttää heille tien pois tästä ristiriidasta. Hän on sanonut: „Kun katsot elämääsi ja huomaat sen huonoksi, täytyy sinun se parantaa, ja kun näet, että koko elämä on ristiriitaista ja tuskallista, väärää ja syntistä, niin sinun tehtäväsi on siitä luopua!“ Tolstoi on kaikella voimallaan, sielunsa koko tarmolla julistanut ja saarnannut: „Meidän täytyy luopua, meidän täytyy luopua epäveljellisestä elämästämme! Jos olet rikas, luovu rikkaudestasi, jos olet ylhäisessä asemassa, luovu siitä. Jos teet huonoa työtä, jos sinulla on esim. väkijuomatehdas, lakkauta se. Jos sinä olet opettaja tai pappi ja saarnaat valhetta, luovu toimestasi. Jos olet sotamies tai kenraali tai sotapäällikkö, luovu siitä; jos olet kuningas tai keisari luovu siitä!“

„Mitä minun sitten pitää tehdä?“ kysyy ihminen, jonka omatunto on saatu väreilemään. „Mene kansan keskuuteen, sanoo Tolstoi, „äläkä ajattele, että se on alaspäin menemistä, vaan ymmärrä, että se on ylöspäin nousemista! Nouse ylös kansan luo, niiden yksinkertaisten ja rehellisten ihmisten luo, jotka tekevät todellista työtä, jotka käsillään tekevät sitä työtä, jota ilman ihmiskunta ei tule toimeen. Teillä on rautateitä ja höyrylaivoja, kaikenlaisia sivistyskeinoja, mutta ensimmäinen on kuitenkin, että maasta saatte ruokanne. Ryhtykää siis viljelemään maata, ryhtykää käsillänne työtä tekemään.“ Näin Venäjän suuri profeetta on saarnannut, ja hänen sanansa on epäilemättä paljon hyvää vaikuttanut, sillä se koskee asiain ytimeen. Hän on saanut monen ihmisen muuttamaan elämänsä, monen tuhannen ymmärtämään, miten on elämää arvosteltava,

mitenkä työtä arvosteltava. Ja meidän täytyy teosofeina kysyä: Onko Tolstoi tässä sanonut totuuden ja ratkaissut kysymyksen ainoalla mahdollisella tavalla? Miten on sen asian laita teosofiselta kannalta? – Teosofiahan on aikakausien kokemus, se on viisaitten ihmisten kokemus juuri näissä asioissa, viisaitten ihmisten vastaus näihin samoihin kysymyksiin. Mikä jumalallinen viisaus se muuten olisikaan. – Millä tavalla sitten teosofia ratkaisee tämän kysymyksen? Mitä se sanoo, kun Tolstoi rehellisesti ja suoraan julistaa oppiaan yhteiskunnasta, oppiaan ihmiskunnan tehtävästä. Mitä sanoo teosofia?

Se sanoo: Tolstoi puhuu oikein ja tähtää oikeaan, kun hän opettaa, että ihmisten elämä ei ole veljellistä ja että sen on tultava veljelliseksi. Mutta jos hän tekee siitä enemmän kuin ihanteen, kuin sellaisen ihanteen, jota kohti meidän on kuljettava, silloin hän erehtyy, sillä nyt ei voi veljeyttä täydellisesti toteuttaa. Näin sanoo aikain viisaus.

Kuinka on sitten elävien ihmisten laita? Mikä oli Tolstoin oma kokemus? Hänen katkera kokemuksensa oli se, ettei hän voinut elää niinkuin olisi tahtonut. Vielä viimeisinä päivinä hän pakeni kotoaan; niin kauan se oli ollut hänen omallatunnollaan, tuo tieto, että hän yhä eli ristiriidassa, vaikka oli koettanut irtautua, ettei hän vielä ollut saavuttanut sitä lopullista rauhaa, joka hämmötti hänen silmissään. Ja sentähden haudan partaalla seisova jalo vanhus ajatteli: „Nyt minä pakenen pois, ehkä silloin pääsen rauhaan. Ehkä silloin saan vapaasti tuntea olevani pieni, unohdettu, näkymätön Jumalan lapsi, kaikkien olentojen veli, joka en ole kenenkään yläpuolella, kenenkään palveltavana!“ Tämä oli hänen sielunsa tuskanhuuto, sillä maine ja kunnia, sekä siitä johtuvat velvollisuudet lepäsivät raskaasti hänen hartioillaan. Kuinka väärin onkaan käsitetty tätä tekoa, kun on arveltu, että Tolstoi sillä vielä kuolinhetkellään tahtoi herättää maailman huomiota! Mutta ken on niin ajatellut, hän ei ole Tolstoita ymmärtänyt: ei ole arvostelijassa asunut samanlainen sydän kuin Tolstoissa.

Tolstoin elämäntragedia oli se, ettei hän voinut elää, niinkuin olisi tahtonut, ja sen kokemuksen voi jokainen ihminen tehdä, joka herää ja tahtoisii todella luopua entisestä elämästään. Hän huomaa, ettei hän osaa. Ja miksikä ei? Onko se hänen itsekkyytensä takia? Ei se ole ainoastaan sen takia, ja vaikka olisikin, niin vasta viimeisessä sijassa. Mutta miksikä se sitten on hänelle mahdotonta? Juuri veljesrakkauden takia. Miksikä nimittäin hänen pitäisi luopua, miksikä muuttaa elämänsä? Rakkauden takia ja rakkauden nimessä! Ja nyt hän huomaa – kun hän tahtoisii muuttaa elämänsä – että hän rakkauden nimessä ja rakkauden edessä ei sitä voi, sillä hän tuntee sydämessään: mitä rakkautta se olisi, jos minä saattaisin suremaan ja kärsimään ne ihmiset, jotka ovat minua lähinnä ja jotka eivät minua ymmärrä? Mitä rakkautta se olisi, jos äkkiä väkivaltaisesti katkaisisin ne siteet, jotka sitovat minut siihen tilaan, missä olen? Mitä rakkautta se olisi, jos yhdellä iskulla äkkiä muuttaisin elämäni ja repisin rikki ne velvollisuuden siteet, mitkä olen päälleni ottanut? Tässä on ristiriita, tässä on „des Pudels Kern“. Me ihmiset olemme joutuneet tai joudumme elämän pyörteeseen, me saamme ja otamme päällemme velvollisuuksia, ja huomaamme, että olisi väärin äkkiä lyödä elämämme rikki, äkkiä katkaista siteet. Tuossa mies herää, hänellä on vaimo ja lapsia, ne eivät ymmärrä häntä. Pitääkö sen miehen silloin lähteä pois, niinkuin kerrotaan Jeesuksen sanoneen: „Joka rakastaa isäänsä tai äitiänsä enemmän kuin minua, ei hän ole minulle sovelias.“ Pitääkö hänen jättää omaisensa, jotka häneen katsovat ylös ja häntä kunnioittavat, ja joiden apu ja tuki hän on? Pitääkö hänen mennä kulkemaan suurta veljeysihannetta kohti, samalla sulkien pois veljeydestä ne, jotka ovat häntä lähinnä? Tai, jos hän on sanokaamme vanginvartija, pitääkö hänen silloin astua pois siitä paikasta samalla tietäen, että toinen asetetaan hänen paikalleen, kun hän juuri voisi osoittaa rakkautta niitä ihmisiä kohtaan, jotka vankilaan joutuvat; kun hän juuri heitä kohtaan



yksilökohtaisesti voisi olla hyvä, käydä heidän luonaan, opettaa heitä, puhua heidän kanssaan, kertoa, mitä hänen sydämessään liikkuu? Pitäisikö hänen mennä pois, johonkin metsään, yksinäiseen mökkiin asumaan, kukaties puutarhaa viljelemään? Toinen, paha vartija, voisi tulla hänen tilalleen, sellainen joka ei ollenkaan ymmärtäisi vankeja, vaan kohtelisi heitä pahasti. Tuossa on ristiriita, ja pulmallinen. Kuinka nyt teosofia, jumalallinen viisaus selvittää ja ratkaisee tämän pulman? Se näyttää meille, että ainoastaan rakkaudella kaikki voitetaan, ainoastaan hyvällä. Me emme ole kutsutut tulemaan yhtäkkiä täydellisiksi, vaan me olemme kutsutut kulkemaan sitä tietä, joka vie veljeyteen. Teosofia näyttää meille, että meidän täytyy aloittaa siitä kohdasta, missä olemme, se on, jokapäiväisestä elämästämme; se tekee meidät nöyriksi ja pieniksi, se näyttää meille, että tie kulkee sisässä eikä ulkona. Aikain viisaus opettaa meille, että elämämme ei ole sattuma, vaan että meillä todella on siteitä ja velvollisuuksia, menneisyydessä luotuja. Koko nykyinen yhteiskuntamme on historiallisen kehityksen tulos, eikä sitä voida kieltää. Jos yksi siitä luopuu, se kuitenkin pysyy, se ei äkkiä muutu; tämä elämä on sellainen kuin se on, eikä siinä vallitse sattuma, vaan syyn ja seurauksen laki. Kaikki tapahtumat johtuvat edellä käyneistä syistä; seuraukset on voitettava, mutta niitä ei voi voittaa pakenemalla. Ne voitetaan ainoastaan siten, että velvollisuudet täytetään. Tämä on oppi karmasta ja jälleensyntymisestä. Meidän tulee ymmärtää, että tie veljeyteen käy meidän sisästä, se alkaa meidän sisästä; rakkauden pitää kasvaa meidän sisästä. Meidän ei tarvitse ajatella, että koettaisimme muuttaa ulkonaista elämää, niin kauan kuin sisäinen minämme vielä on valmistumaton. Silloin joudumme ojasta allikkoon. Meidän täytyy muuttaa sisäinen minä, meidän tulee sisästä muuttua ja kasvaa toisenlaisiksi, ja silläaikaan kuin kasvamme, meidän täytyy viimeiseen ropoon saakka täyttää ne velvollisuudet, mitkä olemme päällemme

ottaneet. Ja silloin me huomaamme, että velvollisuutemme muuttuvat, ympäristömme muuttuu, asemamme muuttuu, ulkonainen elämä tottelee sisäisen elämän ääntä.

Näin todistaa aikojen viisaus, näin todistaa ihmisten kokemus, näin todistaa Tolstoinkin oma kokemus. Jos joku nuoruudesta saakka on valmis sisäisesti, että hän voi elää puhdasta veljeyselämää, silloin tietysti hän ei takerrukaan sellaisiin velvollisuuksiin, jotka häntä siitä estäisivät; mutta jos hän ei sitä ole, niin hän joutuu elämän pyörteisiin. Elämä kietoo hänet, hänen täytyy käydä elämän koulua. Ja kun hän herää, hänen pitää aukaista rauhallisesti kaikki solmut, irroittautua rakkaudessa ja rauhassa, muuttaa itsensä sisäisesti. Silloin ulkonainenkin muuttuu.

Yhden suuren totuuden painaa teosofia meidän mieleemme: Elämä ei ole vain fyysillistä laatua, vaan elämä on todellinen myös näkymättömässä. Meidän tunteemme ja ajatuksemme ovat yhtä todellisia kuin tekomme. Jos ihminen, jonka sielu on ristiriidassa, kysyy itseltään, jos esim. joku kuningas kysyy: Täytyisikö minun luopua kuninkuudestani, jos olisin todellinen kuningas, jos olisin alamaisten isä, jos tahtoisin heidän parastaan, jos tuntisin, kuinka kannan heitä sydämessäni, kuinka tahdon elää heidän puolestaan ja heidän parastaan ajatellen; jos kaikki voisivat minun puoleeni kääntyä, silloin kun heillä on kärsimyksiä. Täytyisikö minun silloin luopua? Mitä me sanoisimme: tarvitsisiko sellaisen kuninkaan veljeyden nimessä luopua paikaltaan? Ei, sillä hän ei silloin tuntisi, emmekä me huomaisi mitään ristiriitaa.

Tai jos hän tuomarina ollen tuntisi, että hän tietää totuuden ja oikeuden, että hän todella näkee, missä on vääryys, ja todella on viisas tuomari, joka on itse puhdas ja jonka oma sydän ei kätke yhtään alhaista tekoa; jos hän sen tuntisi ja tietäisi, täytyisikö hänen silloinkin luopua asemastaan? Ei, hän tuntisi: Minä olen oikeuden palvelija, minun puoleeni voivat ihmiset kääntyä silloin, kun ovat ahdingossa.

Ja jos te väitätte: Niitä kuninkaita ei ole, niitä tuomareita ei ole, niitä ihmisiä ei ole, niin aikain viisaus vastaa: Mutta ihanne on! Ja kun on ihanne, niin voi todellisuus kasvaa ihanteen kaltaiseksi. Jos ei semmoisia ihmisiä ole, on meidän tehtävämme niitä luoda. Me olemme ihmisinä sitä varten olemassa, että toteuttaisimme ja vetäisimme päivän valoon sen ihanteen, joka sisässämme piilee.

Aikain viisaus näyttää meille, että tunne ja ajatus ovat yhtä todellisia kuin teko. Näkymätön maailma on yhtä todellinen kuin näkyvä. Kun näkymättömässä puhdistumme, kun näkymättömässä tulemme ihanteen kaltaisiksi, kun ajatuksemme tulevat rehellisiksi ja totuuden mukaisiksi, silloin ulkonaiset tekemme myös sellaisiksi muuttuvat. Teosofia viittaa siihen suureen hengen lakiin, että ulkonainen elämä ei saa ihmissielua kietoa, sillä ihmissielu on luotu sen herraksi. Ei ole tarkoitus, että tämä elämä jäisi surun laaksoksi, vaan tarkoitus on, että se muuttuisi paratiisiksi. Ja se muuttuu paratiisiksi, mikäli ihmiset sisässään muuttuvat paratiisin kansalaisiksi. Jumalan valtakunta astuu alas maan päälle silloin, kun se ensin on astunut ihmisten sydämiin, kun he ovat puhdistuneet tunteissaan ja ajatuksissaan, niin että tahtovat ainoastaan hyvää, ainoastaan rakkautta, ja ajattelevat ainoastaan totuutta ja järkeä, sitä mikä on kaikille yhteistä. Tämä on viisauden ikuinen keino. Me joudumme ristiriitaan, me lankeamme epäilykseen ja epätoivoon, jos uskomme, että ainoa todellisuus on tämä näkyvä elämä, mutta kun me uskomme, että näkymätön elämä on yhtä suuri todellisuus, että itse asiassa olemme näkymättömiä olentoja, henkisiä voimapattereita, silloin ymmärrämme, että elämän muutos on alkava sisästäpäin. Ja eikö totta? Me tiedämme toisistamme vain sen kautta, että elämme toistemme sisällä. Emme tietäisi toisistamme mitään, jollei tajuntaamme aistimien ja aivojen kautta heijastuisi kuva toisistamme. Me elämme toistemme sisällä, ulkonainen elämämme on harhaa, sillä oikeastaan

kaikki on vain voimaa ja tajuntaa. Aine on ainoastaan tapa, millä tajunta ilmoittaa itsensä toiselle tajunnalle. Olemme näkymättömiä, henkisiä olentoja, elämme henkisessä maailmankaikkeudessa, koko elämämme on tajuntaa ja henkeä. Ja kun heräämme henkisesti, muistakaamme, että jumalat ensi kädessä kysyvät, mitä me ajattelemme ja mitä me tunnemme, sillä he tietävät, että niinkuin me ajattelemme ja tunnemme, niin me myös teemme. Sen jumalat tietävät, ja sen mukaan he meitä tuomitsevat. Sen Tolstoikin tiesi. En ollenkaan ole tahtonut häntä tällä moittia. Hän tiesi, että rakkaus sydämessä on ensimmäinen asia. Rakkaus asui hänen omassa sydämessään; ken hänet tapasi näkyvässä tai näkymättömässä maailmassa, hän näki, kuinka Tolstoi todella uhkui rakkautta, kuinka ihana hän oli ihmisenä, kuinka tulvillaan hänen sydämensä oli lempeyttä, ymmärtämystä ja myötätuntoa. Ei ristiriita Tolstoin elämässä rikkonut hänen sisäistä rauhaansa, ei se hänen onneansa särkenyt. Hän oli ymmärtänyt, että rakkaus on A ja 0, ja hän kirjoitti kerran muutamalle ystävälleen Englantiin: „jos tuo ruumiillinen työ ja kaikki, mitä siihen kuuluu, millään tavalla estäisi teitä rakastamasta ja elämästä rakkaudessa, silloin olkoon se kirottu, silloin älkää edes puhuko siitä, sillä eihän ruumiillinen työ ole ensimmäinen, vaan ensimmäinen on rakkaus.“ Kun rakkaus on sielussa, silloin muu tulee itsestään, silloin elämä järjestyy niin, että se tyydyttää omaatuntoamme“.